

**TARIMDA EĞİTİMLİ İNSAN KAYNAĞI İSTİHDAMINA
İLİŞKİN UHK'NIN BİR MODEL ÖNERİSİ**

**PROF. DR. BAYRAM SADE
UHK YK ÜYESİ**

**ULUSAL HUBUBAT KONSEYİ 2025 HASAT ÖNCESİ HUBUBAT KONGRESİ
25-27 NİSAN 2025 MARDİN**

- Bu bildiri UHK tarafından hazırlanan ve TOB'na sunulan “TARIM EĞİTİMİ ALMIŞ İNSAN KAYNAĞININ SEKTÖRDE İSTİHDAMININ GELİŞTİRİLMESİ PROGRAMI” isimli rapordan faydalanılarak hazırlanmıştır.
- Rapor ve bildiri hazırlığında UHK Başkanı Özkan TAŞPINAR ve Av. Halil Öztürk'ün önemli katkıları olmuştur.

GİRİŞ VE TAKDİM

- ▶ Sanayileşme; şehirlere akım, kırsalda nüfus azalması, yaş ortalamasının yükselmesi.
- ▶ Nüfusun %67,2'si yoğun kent, %15,5'i orta yoğun kent ve %17,2'si kırdada.
- ▶ 6360 Büyükşehir Kanunu (2012) ile birçok köy ve beldeye mahalle statüsü.
- ▶ 2024'de genel yaş ortalaması 34,4, kırsalda 50'nin üzerinde.
- ▶ Kırsaldan şehirlere akım çok hızlı ve kontrol dışı.
- ▶ Şehirleşmede ve sosyal bünyede sorunlar.
- ▶ Üretimi sıkıntıya sokacak düzeyde tarımsal problemler.

- ▶ Dünyada da kırsal nüfusun azalması, yaş ortalamasının yükselmesi bir olgu.
- ▶ Gelişmiş Ülkelerde (GÜ) kırsal nüfusun azalması çok daha dramatik.
- ▶ GÜ iş gücü ihtiyacını; ileri teknoloji, otomasyon ve akıllı tarımla azaltma, kooperatifleşme ve ortak makine kullanımı ile hafifletme.
- ▶ GÜ kırsalda yaşam koşulları, sportif ve sosyal alanlar, alt yapı şehirden farksız, sektör eğitilmiş insanları cezbedecek halde.
- ▶ GÜ tarımın stratejik sektör olduğunun toplumsal kabulü, yatırım yapılacak sektör farkındalığı.
- ▶ **Ülkemizde (Ü) yıllardır bu sorunun çözümsüz kalması, kendimize özgü bir model ortaya çıkaramamamız oldukça dikkat çekici.**
- ▶ Ü kırsaldan kente göç; kırsalda-şehirden hazırlıksız ve programsız olmuş, sağlıklı, sürdürülebilir bir sistematiğin içerisinde gerçekleştirilememiş.

- ▶ **Ü kırsalda yaşam koşulları, sportif ve sosyal alanlar, alt yapı yeterince geliştirilememiş, köy ve şehir arasındaki büyük farklılık kapatılamamış.**
- ▶ Genç nüfus kırsalda tutulamamış, tarım eğitimi bile olsa eğitilmiş nüfus kırsaldan uzak durmuş.
- ▶ **Kırsal yaş ortalaması ve eğitim düzeyi; iş gücü ihtiyacını azaltacak ileri teknolojileri ve otonom sistemleri kullanabilecek düzeyde değil.**
- ▶ Göçmen ve kaçak işçiler çözümü sosyal refleks olarak devreye girmiş, birçok sosyal sorunu da beraberinde getirmiş.
- ▶ Sıkıntılarının gelecek yıllarda derinleşeceği, sosyal ve ekonomik sorunlar ile tarımda üretim artışının duraksaması sonucu gıda güvenliği sorununa evrileceği.
- ▶ **Bu bildiride kırsalda nüfusun azalması ve yaş ortalamasının yükselmesi ve tarım eğitimi almış kişilerin üretimden uzak durması konusuna çözüm olabilecek farklı tedbirler üzerinde durulmuştur.**

TARIMDA EĞİTİMLİ İNSAN KAYNAĞI KAVRAMININ KAPSAMI

► Tarımda eğitimli nüfus kavramıyla;

1. Tarım Meslek Liseleri
2. Meslek Liselerinin Tarıma ilişkin bölümleri
3. Meslek Yüksek Okulları, Yüksekokullar ve Fakültelerin Tarım, Gıda ve Su Ürünleri ile ilgili program ve bölümlerinden mezun olanlar kastedilmektedir.
4. **Tarım, Gıda ve Su Ürünleri alanında lisans mezunu olmamakla birlikte bu alanlarla ilgili Anabilim Dallarının birinde Lisansüstü mezunu olanlar?**
5. **Üniversitelerde Tarım, Gıda ve Su Ürünleri alanında Yandal mezunu olanlar?**
6. **En az lise mezunu olup, tarım alanında nitelikli sertifika programlarından belge almış; 41 yaş ve altı olup ÇKS kaydı bulunan ve kendi işini yapanlar ile yine ÇKS kaydı bulunup birinci derece akrabasının yanında çalışanlar?**

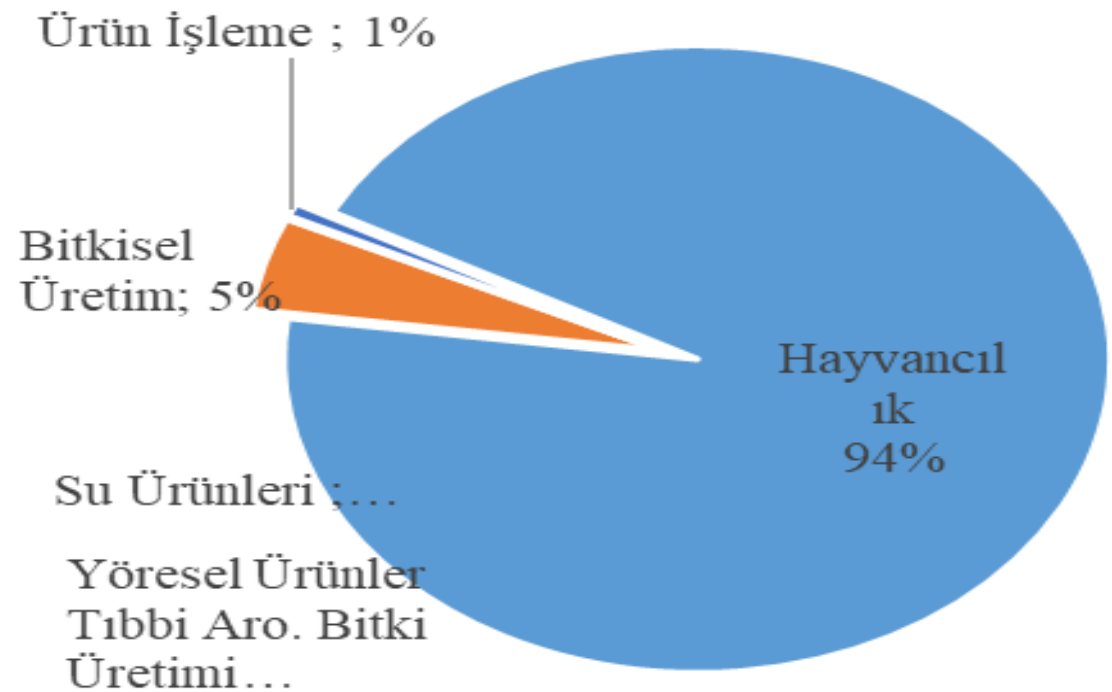
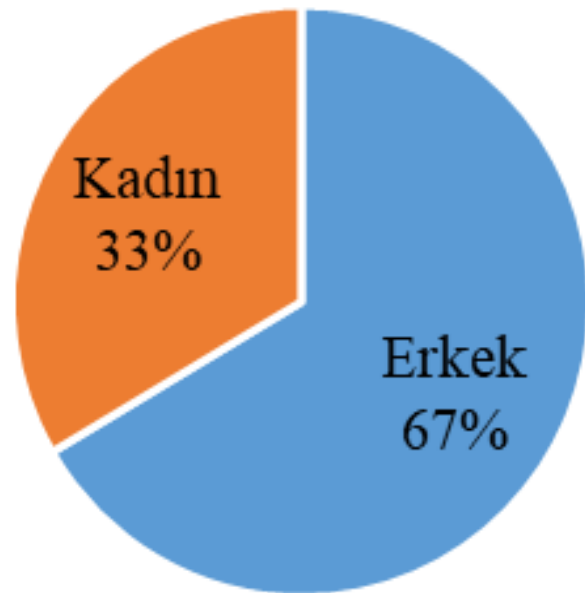
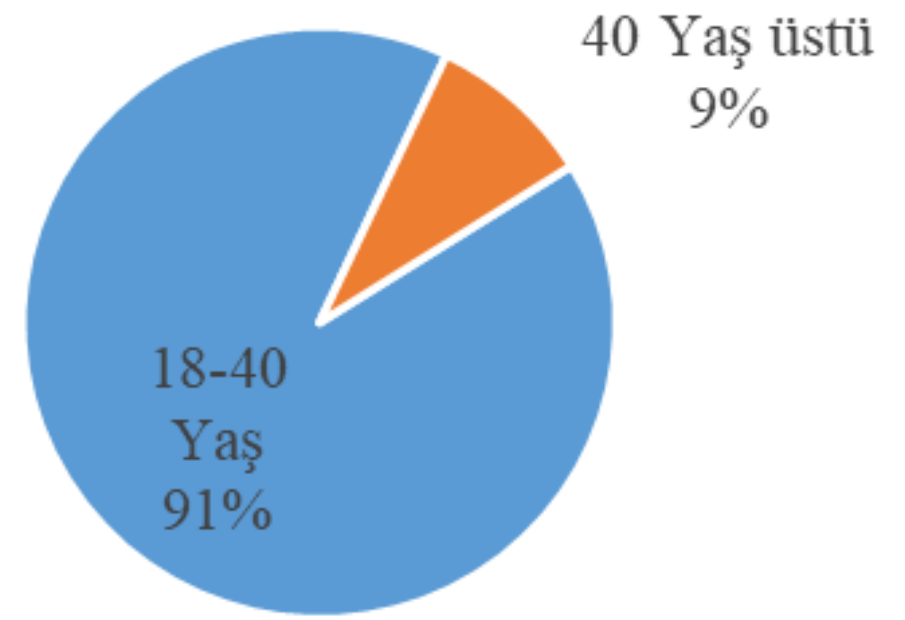
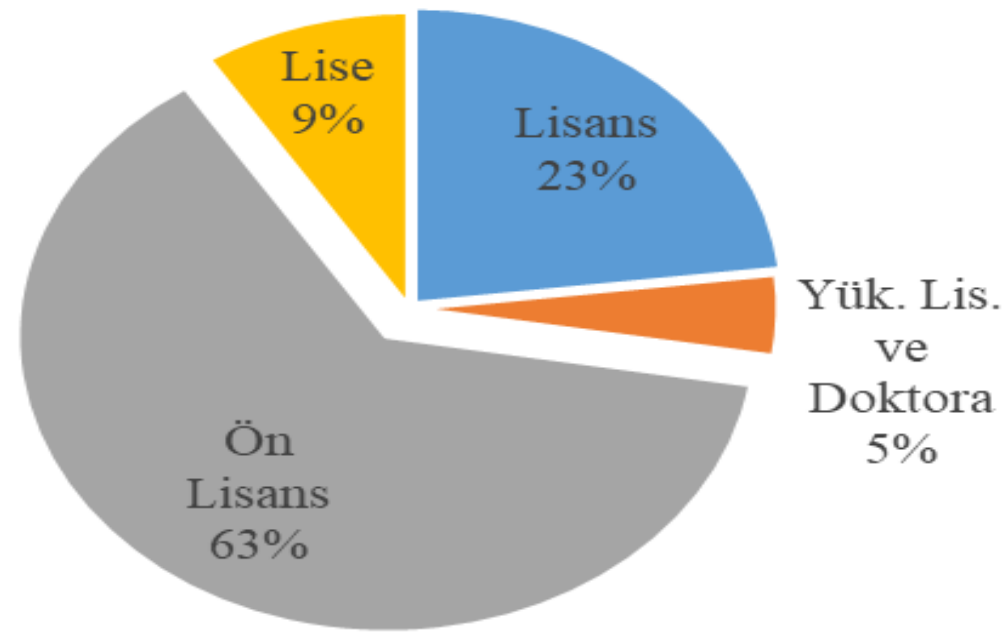
**TARIMSAL TEŞVİK VE DESTEKLER İLE
KREDİ PROGRAMLARI VE EĞİTİMLİ
İNSAN KAYNAĞI**

ÖNERİLER 1 (UZMAN ELLER PROJESİ)

- TOB; kırsalda yaşayan/yaşamayı taahhüt eden tarım, hayvancılık, ormancılık, gıda ve su ürünleri alanlarında eğitim veren üniversitelerin fakülte ve meslek yüksekokulları ile **Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tarım, hayvan yetiştiriciliği ve sağlığı, laboratuvar hizmetleri ve gıda teknolojisi alanlarında eğitim veren lise ve dengi okullardan mezun** kişileri bitkisel üretim, hayvancılık, gıda ve su ürünleri sektörlerinde uygulayacakları projeler için **250.000 TL**'ye kadar hibe ile desteklemektedir..

UZMAN ELLER PROJESİNİN AMAÇ VE KAPSAMI

- ▶ Amacı; **Genç nüfusun istihdamına katkı**; bitkisel üretim, hayvancılık, gıda ve su ürünlerinde girişimciliği eğitilmiş insanların yapmasını desteklemek; tarımsal üretimin miktarını, kalitesini ve verimliliğini artırmak; **örnek ve önderlik oluşturacak sürdürülebilir yatırımlara % 100 hibe desteği vermek.**
- ▶ Kapsam; Hayvansal üretim, bitkisel üretim, su ürünleri üretimi, coğrafi işaretli ürün ve geleneksel ürün üretimi ile işlenmesi, paketlenmesi ve depolanması projeleri.
- ▶ Program geçmişi; 2020-2024 yıllarında toplam **2.413 projeye 430 Milyon TL hibe desteği, 520 Milyon TL yatırımın faaliyete geçmesi.**
- ▶ Değerlendirme; **Kadın ve genç girişimcilere pozitif yaklaşım (puan avantajı).**

UZMAN ELLER PROJESİ

- ▶ GÜNCEL TALEP1; İçerik ve kapsam aynı olmalı (tarımsal eğitim almış insan kaynağı, desteklenecek alanlar, genç ve kadın girişimcilere pozitif ayrımcılık).
- ▶ GÜNCEL TALEP2; Uzman Eller Projesi **hibe miktarı** üst limitinin **1,5 milyon TL'ye çıkarılması** ve projeye ayrılan **toplam kaynak miktarının yükseltilmesi**.

ÖNERİLER 2

(KIRSALDA BEREKET HAYVANCILIĞA DESTEK PROJESİ)

- ▶ Amaç; Etçi ırk damızlık üretimi işletme sayısını ve etçi anaç hayvan sayısını artırmak, kırmızı et arzında sürdürülebilirliği ve yeterliliği sağlamak.
- ▶ Kapsam; 5-15 baş (Veteriner Hekim/Ziraat Mühendisi/Gıda Mühendislerine 5-30 baş) etçi ırk damızlık gebe düve, 12 ay bakım-besleme gideri (TİGEM).
- ▶ Geri Ödeme; 2 yıl ödemesiz, 3-5 yıl geri ödemeli (5 veya 7 yıl).
- ▶ Süre; 2025-2028 yıllarında 3 yıl.
- ▶ Pozitif Yaklaşım; Veteriner Hekim, Ziraat ve Gıda Mühendisleri.
- ▶ Önceliklendirme; Gençler, kadınlar, Veteriner Hekim, Ziraat ve Gıda Mühendisliği mezunları, aile işletmeleri.

KIRSALDA BEREKET HAYVANCILIĞA DESTEK PROJESİ

- ▶ GÜNCEL TALEP1; Pozitif yaklaşım listesine tarım ve hayvancılık alanında eğitim veren üniversitelerin meslek yüksekokulları ile Milli Eğitim Bakanlığına bağlı tarım, hayvan yetiştiriciliği ve sağlığı ile gıda teknolojisi alanlarında eğitim veren lise ve dengi okullardan mezun kişiler eklenmeli.
- ▶ GÜNCEL TALEP2; Proje 2025-2028 yılları sonrasında 3 yıllık sonuçlar değerlendirilerek, güncellenip, **sürekli proje** haline dönüştürülmeli.
- ▶ GÜNCEL TALEP3; Beslenme-bakım gideri en fazla hayvan sayısı pozitif yaklaşım grubunda desteklenen azami hayvan sayısı kadar olmalı (30 baş).
- ▶ GÜNCEL TALEP4; Kredi faizi daha düşük tutulmalı.

ÖNERİLER 3

(GENÇ ÇİFTÇİ PROJESİ)

- ▶ **Süreç; 2016-2018 yılları arasında; kırsalda yaşayan/yaşamayı taahhüt eden 47.775 gence (18-40 yaş) proje başına 30.000 TL, toplam 1,43 Milyar TL hibe desteği.**
- ▶ **Kapsam; Sığır, manda, koyun ve keçi yetiştiriciliği, arıcılık, bitki yetiştiriciliği, yöresel tarım ürünleri, tıbbi ve aromatik bitki üretimi, işlenmesi, depolanması ve paketlenmesi.**
- ▶ **GÜNCEL TALEP1. Proje gözden geçirilmeli, basitleştirilmeli, hibe miktarı güncellenmeli yeniden uygulamaya alınmalı.**
- ▶ **GÜNCEL TALEP2. Gençler yanında, puanlamalarda kadın ve tarımsal eğitim almış insan kaynağına pozitif yaklaşım.**

ÖNERİLER 4

(KIRSAL KALKINMA YATIRIMLARI DESTEK PROGRAMI-KKYDP)

- ▶ Amaç; Üretici gelirlerini artıran ve çeşitlendiren, yeni teknoloji içeren, tarıma dayalı küçük ve orta ölçekli sanayinin gelişmesini ve yaygınlaştırılmasını esas alan projeleri desteklemek.
- ▶ Kapsam;
 1. **Tarıma dayalı ekonomik yatırımlar** (mikro, küçük ve orta ölçekli işletmeler için Tıbbi ve aromatik bitkilere, bitkisel ürünlere, hayvansal ürünlere, çelik silo, soğuk hava deposu, kapalı ortamda bitkisel üretime, kesimhanelere, hayvansal ve bitkisel orijinli gübre işlenmesi, paketlenmesi ve depolanmasına yönelik yatırımlar gibi)
 2. **Kırsal ekonomik altyapı yatırımları** (Aile işletmeciliğinin geliştirilmesine yönelik altyapı, arıcılık ve arı ürünleri, bilişim sistemleri ve eğitimi, tarımsal amaçlı örgütler için makine parkına yönelik yatırımlar gibi).

KIRSAL KALKINMA YATIRIMLARI DESTEK PROGRAMI-KKYDP

- ▶ Destek Limitleri ve Hibe Oranı; 1 için 8-20 milyon TL ve 2 için 100.000 TL-8 milyon TL, %50 hibe.
- ▶ Süreç; 2006 yılından bu yana, TOB'un en kapsamlı destek mekanizması.
- ▶ Program Geçmişi; 2006-2025 arasında 19.614 projeye 8.2 Milyar TL hibe desteği, 16.6 Milyar TL yatırım, 124.846 kişilik istihdam. 299.320 makine ekipman için 2.1 Milyar TL hibe desteği , toplam destek 10.3 Milyar TL.
- ▶ Pozitif Yaklaşım; Kadınlara ve 18-40 yaş arası gençlere pozitif yaklaşım (gençlere ek 4 puan, kadınlara ayrıca 7 puan).
- ▶ GÜNCEL TALEP1; Üst limitlerin her çağrı döneminde güncellenmesi.
- ▶ GÜNCEL TALEP2; Pozitif yaklaşımın tarımsal alanda eğitim almış ve kapsamı sunumun girişinde belirtilmiş insan kaynağına da uygulanması.

ÖNERİLER 5 (ZİRAAT BANKASI KREDİLERİ)

Genç Çiftçi Kredisi-Kadın Çiftçi Kredisi

- ▶ Amaç; Genç/kadın girişimci sayısını artırmak, gençlerin (18-41 yaş, **Ziraat/Veteriner Fakültesi, tarımla ilgili yüksekokul/lise mezunu olmak** veya asgari lise mezunu olmak /kadınların-yaş şartı yok-asgari ortaokul mezunu olmak kaydıyla **üretim/yatırım konusuyla ilgili sertifika**) tarımsal üretim yatırımlarını ve faaliyetlerini desteklemek.
- ▶ Kredi ve Geri Ödeme; 3.000.000 TL'ye kadar (10 yıl vadeli, 2 yıl anapara ödemesiz).
- ▶ Kapsam; Süt hayvancılığı, besicilik, arıcılık, et tavukçuluğu, serada sebze üretimi, tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliği.
- ▶ GÜNCEL TALEP1; **Tarımla ilgili bildiri girişinde tanımlanmış eğitilmiş insan kaynağı başvurularına pozitif yaklaşım ve faiz indirimi.**
- ▶ GÜNCEL TALEP2; **Anılan Eğitilmiş İnsan Kaynağına kredi üst limitini artırmak ve geri ödemesiz süreyi uzatmak.**

ÖNERİLER 6 (TARSİM)

Üreticilerimizin primlerinin **%50-%70 arası Devlet desteğine ilave olarak** TARIM SİGORTASI PRİM İNDİRİMLERİ

%5 1. DERECE TARIMSAL ÖRGÜT ÜYELİĞİ	%5 PEŞİN ÖDEME İNDİRİMİ	%5 GENÇ ÇİFTÇİ İNDİRİMİ	%5 ENGELLİ ÇİFTÇİ İNDİRİMİ	%5 YENİLENEBİLİR ENERJİ İNDİRİMİ
%5 ŞEHİT YAKINI VE GAZİ İNDİRİMİ	%10 SU KISITI İNDİRİMİ	%10 KADIN ÇİFTÇİ İNDİRİMİ	%10 ÇİFT POLİÇE İNDİRİMİ	%10 PLANLI ÜRETİM İNDİRİMİ
%10 - %15 SÖZLEŞMELİ ÜRETİM İNDİRİMİ	%10 - %40 HASARSIZLIK İNDİRİMİ	%15 KÜÇÜK AİLE İŞLETMESİ İNDİRİMİ	%15 ARILIK İNDİRİMİ	%25 - %35 DON ÖNLEYİCİ ALET VE EKİPMANA

TARSİM

- ▶ DEĞERLENDİRME; İndirim kapsamı çok iyi hazırlanmış.
- ▶ GÜNCEL TALEP 1; İndirimde Genç/Kadın/Eğitilmiş İnsan kaynağının birlikte ele alınması ve indirim oranının %10 olarak uygulanması.

ÖNERİ 7 (TARIM ORMAN ve GENÇLİK KONSEYİ)

- ▶ MEVCUT YAPI; TOB Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığına bağlı faaliyetlerini yürütmektedirler. Eğitimli/Genç başarılı Tarımsal Girişimcilerden oluşmaktadır. Bakanlığın ilgili birimlerinden ve diğer ilişkili yapılardan üst düzey eğitim almakta, yazılı ve görsel basında ve sosyal medya mecralarında hedef eksenli paylaşımlar yapmakta. Farklı toplantı ve programlarda başarılarını ve iyi uygulamalarını sunmaktadırlar. Kırsaldaki gençlerin tarımsal girişimcilik istek ve motivasyonlarını artırmaları, eğitimlerine ve bilgi birikimlerine katkı sunmaları, model olmaları amaçlanmaktadır.
- ▶ GÜNCEL TALEP; Bu organizasyon önemli ve heyecan verici olarak değerlendirilmiştir. Bu yapının **tarımsal potansiyeli güçlü illerde de mevzuatı hazırlanarak İl Tarım ve Orman Müdürlüklerine bağlı olarak kurulması** önerilmektedir.

ÖNERİLER 8

(GENEL)

► Bu destek, teşvik ve krediler dışında; **Kalkınma Ajansları, Bölge Kalkınma İdareleri, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Örgütleri** gibi kurum ve kuruluşların da tarımsal girişimcilik destek ve teşvikleri bulunmakta.

► GÜNCEL TALEP (GENEL)

Tüm destek, teşvik ve kredi programlarında;

1. **Genç/kadın/tarım eğitimi almış kişilere pozitif yaklaşım gösterilmeli, mevcut ise uygulanan pozitif puan yükseltilmeli.**

2. **Pozitif yaklaşımda genç/kadın/tarım eğitimi almış kişiler kavramları ayrılmaz üçlü olmalı ve birlikte yer almalı.**

► **Üst limitler yükseltilmeli, başvuru işlemleri basitleştirilmeli ve kolaylaştırılmalı.**

► **Hibe içeriyor ise miktar/oranı yükseltilmeli.**

► **Verilen kredi ise; faizi daha düşük olmalı (tanımlı gruba girmeyenlerin yarısı), geri ödemesiz süre arttırılmalı.**

ÖNERİLER 9

(YAŞAM, SOSYAL VE KÜLTÜREL İHTİYAÇLAR)

- ▶ **TALEP1;** Yaşam alanları, konforu ve sosyal ihtiyaçlara yönelik kredilerde faiz alınmaması.
- ▶ **TALEP2;** Yeni evlenen gençlere verilen faizsiz kredi limitinin, tarımsal eğitim almış tanımlı kişilerde iki katı olması.
- ▶ **TALEP3;** Kırsalda bilişim alt yapısı, sosyal, kültürel ve sportif alanlar ile çevre düzenlemesi ve diğer alt yapıların geliştirilmesi için önceden uygulanan KÖYDES ve BELDES gibi programların güçlü kaynaklarla yeniden uygulamaya alınması.
- ▶ **TALEP4;** Kırsalda depreme dayanıksız olan konut, barınak ve tarımsal yapıların risk düzeylerine göre önceliklendirilerek önceki depremlerde edinilen tecrübelerden yararlanılıp kırsalın ruhuna uygun olarak bir program dahilinde dönüşümlerinin sağlanması. Bunun, kırsalın hali hazırda dezavantajlı olan yaşam standardının, avantaja dönüştürülmesi için bir fırsat olarak görülmesi.

ÖNERİLER 10

(İŞ KURMA VE SOSYAL GÜVENCE)

- ▶ **TALEP 1;** Tarım eğitimi almış kişilere kendi işlerini kurmaları veya geliştirmeleri amacıyla, hazine arazilerinin kiralanmasında veya satışında öncelik verilmesi. İlgili kanun kapsamında atıl arazilerin tarıma kazandırılması uygulanmasında da öncelikli faydalanıcılar olmalarının sağlanması.
- ▶ **TALEP 2;** Kırsalda işveren veya sigortalı olarak istihdam edilen kişilerin sigorta primlerinin %50'sinin, tarım eğitimi alıp, mezun olduktan sonra kırsalda çalışan kişilerin ise SGK Primlerinin ve vergilerinin tamamının karşılanması.

ÖNERİLER 11

(AKILLI TEKNOLOJİLER)

- ▶ TALEP 1; Tarım alet ve makine teşviklerinde; otomasyon, gelişmiş ve akıllı teknolojiler içeren ekipman ve sistemlere ağırlık verilmesi ve tarım eğitimi almış kişilerin öncelikli olarak yararlandırılması.
- ▶ TALEP 2; Makine ve ekipman kullanımında kooperatifleşmenin özendirilmesi suretiyle ortak kullanımının makine parkuru oluşturularak yaygınlaştırılması.

ÖNERİLER 12

(FARKINDALIK ve EĞİTİM)

- ▶ **TALEP 1**; Tarım Sektörünün stratejik bir sektör, gıda güvenliği açısından vazgeçilmez olduğunun toplumsal kabulünü ve farkındalığını artırmak üzere eğitim programlarında daha fazla yer verilmesi.
- ▶ **TALEP 2**; İlk ve ortaöğretim müfredatında tarımın özendirilmesi konusunda Milli Eğitim Bakanlığıyla iş birliği yapılması.
- ▶ **TALEP 3**; Okullarda Tarım Kollarının oluşturulması ve öğrencilerin tarım alanına ilgilerinin tespit edilmesi.
- ▶ **TALEP 4**; Okullarda tarım paydaşlarının desteğiyle tarımsal faaliyet için gerekli arazi ve altyapının tesis edilmesi.
- ▶ **TALEP 5**; İlköğretim sonrası tarıma ilgisi olan öğrencilerin tarımsal üretimle ilgili okullara yönlendirilmesi.

TEŞEKKÜR EDERİM

